

מסורת הש"ס

(א) מדות פרק ד משנה ו' ח'
(ב) ס"א ותו, (ג) וישיע מוסי'
(ד) סוכה ה' ד"ה בשלש, (ה) וסס
(ו) וישיע מוסי' (ז) וישיע מוסי'
(ח) וישיע מוסי' (ט) וישיע מוסי'
(י) וישיע מוסי' (יא) וישיע מוסי'

תורה אור השלם

- והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים אמה ארבע ונעשרים רחב ושלשים אמה קומתו: מלכים א ו ב
- וארבעים באמה היתה הבית הוא ההיכל לפני: מלכים א ו ב
- ולפני הדביר עשרים אמה ארך ונעשרים אמה רחב ונעשרים אמה קומתו ויציף ויבנה סגור ויציף מנחה ארבע: מלכים א ו ב
- דביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם את ארון ברית יי: מלכים א ו יט

ליון הש"ס

נמו' חמש מקראות בתורה אין להם חביר, עיין ירושלמי פרק יין מעמדין:

גהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קמשיז ליה לדידי: (ב) ד"ה סמל כי י"א אמה לצד רוחם עובי החומה כ"ל וזכית כיפת נמק:

תוס' ישינים

לא עזר אלף חזק, אלף לא ידעו לדידי קדושה כי כלפנים אי כלחון, ולכנן נמי אי לא היה מפסק לן לא היו עבדי שמי פרכות שאין לחם אי מוסיקין על אור היכל או בית קדשי הקדשים. וא"ת שכלתם ללך פנים אור לעשות פירות דליתא נכנסן שם לזכור עבודת היכל והוא קדוש קדושה פנים, אלף לא חזק למה לא יעשה מה ים לחם, י"ל כי פעמים יכנס שם דבר [שם בין להקטיר טערת סל] [על בין הבדים [שולטין] פכיות כמין שני דדי אשה כלחון ואם [כן] היה מקטיר בתוך. וי"א. עבוד שתי פכיות. שלא היו יסילין [השמות] [לשמות] שם חומה שפניהם חמה בלד נפמי גובה [הבנין] ולקח בתל היכל [ואן] קדשי הקדשים לא היו יסילין דכל בתנא, אלף הגובה וסופו על פי נפמי כדכתיב גדול היה כבוד הבית ופסולתה חמה בצל בתנא [א] חד אמר [אביי] [בבבין] שני ע"י וישיע גבוהה. ניעול בין הגבוהה [בבבין]. היה מני למייר דלא אורח ארעא, אלף משמח טעמא פסילי כדכתיב לן כ"י יס. אי נמי ל"י וישי דלמך שלא היה אלף פכיות אחת לרין לומר כן, אלף לרין דלמך שתי פכיות (י) אלף עייל בבדיא מיקרי.

הוציאו לו פרק חמישי יומא

נב.

למיעול להדיא. לילך אלל הכותל הפנוי כל אורך ההיכל וכל שעה עיניו מנוונות מבית קדשי הקדשים דרך הפריפה שנגדו: ור' יוסי אמר לך חזינן ישראל שלא הרינו הכפוז לשלם. אלף כל אחד ואחד מתפלל על עולמו שנאמר אשר ידעון איש נגע לצדו ופרס כפיו

אל הבית הזה (מלכים א ה) הלך חזיב הוא שוחן ליכנס לפומי: **משחרי מאניה.** בגדי משחירין מעשן המורה שהשחיר את הכותל: **ערקסין.** לשון פנים ומוך הוא כך פליט בתלמוד ירושלמי ורואה לדבר חסידים הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמן כדי למייעם במעשר (ברכות דף לה:) למדנו שהטרכ לשון כניסת פנים הוא: **דביר.** היא המחילה. לפני הדביר חלל בית קדשי הקדשים שהוא לפני מן המחילה: **קמשיז** (ה) **לדידי.** למקום המחילה לצד מן הששים: **סמל אולם.** כותל החיצון למטה רוחם היסוד והאסקופה ולמעלה מגובה כיפת הפתח עובי החומה שעולה עד ק' אמה לצד רוחם כיפת החלל שיהא י"א אמה לצד רוחם (ו) כיפת עובי החומה: **הוא שש.** ישיע שחורי בית הכפרת: **היני קאמר קרא.** מי אמרין ה"ק ודביר בתוך הבית מחילה עשה שמפסקת בתוך הבית: **מפנימה הכין.** ולפנים מאותה מחילה הכין מקום חללה והזמינו לתת שם את הארון אלמא דביר גופיה לאו מקדושת פנים הוא: **או דילמא ה"ק ודביר בתוך הבית מפנימה.** דמקום הדביר גופיה משל פנים הוא ואותו הכין לתמו שם בצומת כניסה את הארון: **אין להם הכרע.** לדעת היכן הן נטוין: שאת

ועשירים אמה קומתו. רש"י פי' צפי' מלכים דהא דאמר לעיל ושלשים אמה קומתו היינו כל הבית עד הגג והא דכתיב ועשירים אמה קומתו היינו עד עליית בית קדשי הקדשים וצ"ב פרק המוכר פירות (דף נס:) פריך ליה ומשי' עשירים אמה קומתו משפת כרובים ולמעלה שהכרובים עשה שלמה העומדים בקרקע משני צדי הארון גבהם עשר אמות:

ביתל הדיכ' שש והתא שש וביתל התא חמש. ותימה והכתיב הליע המחתונה חמש בלמה רחבה (מלכים א ו) וי"ל דהכא מיירי בתל האלמעי דכתיב והמינוה שש בלמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב ופר"י דה"פ דקרא שעובי כותל ההיכל לא היה שזה צלל מקום שאם כן היו לריכות לנקב החומה למחוז זה ראשי הקורות של המל חוה לא רצו לעשות פן ירקצו אלף עשו את חומת ההיכל במערב למטה שבעה אמות והולכרו לגרוע ממנה אמה כנגד מקרת המל האלמעי להניח ראשי הקורות על אותה כניסה ושז הנורכז לגרוע עוד אמה כנגד מקרת מל השלשי לפיכך המחתונה חמש בלמה רחבה והמינוה ו' בלמה רחבה והג' ו' בלמה רחבה והיינו דתנן במס' מדות (פ"ד מ"ד) המחתונה רחבה חמש והרויז ששה רויז ששה היינו המקרה המפסקת צינה לתל המיכוונה שעל גבה והאלמעי שש והרויז ו' והקשה ר"י לר' מרדכי אי למטה קא חשיב הכל לשם לא היתה המל שש אלף חמש ואי צמיכוונה קא חשיב מאי קאמר כותל ההיכל שש והא כבר נגרע ממנה כנגדה ולפי מה שפירשוני נחא דכותל ההיכל כנגד המיכוונה עובי ה' כי כבר נגרע ואידי ואידי חד שעורא הוא י"ל דניחא ליה למיחש צמקום שהיה כותל ההיכל ו' ו' כנו כותל מזרחי של היכל שהיה כמו כן ו' אי נמי נראה לר"י שהמגרעות היו בכל הכתלים ככותל ההיכל וצולשת כותלי המל וכותל ההיכל היה למטה ו' אמות ומחלף וכותל המל ה' אמות ומחלף וכשהיה מגרע חצי אמה מכל כותל דכתיב כי מגרעות נתן לבית סביב נמצא המל המחתונה חמש על חמש והמיכוונה שש על שש והשלשית שבע על שבע והא דקתני רויז שש ורויז שבע אורי' דהיינו אורך המגרעת הראשונה היא שש והמגרעת השניה ארבע שבעה וקרי להו רויז לפי שהמגרעת כעין שורה בזולת כעין ששינו צמסכת תמיד צפ"ק (דף כה:) בית גדול היה ומוקף רויזים וקאמר בגמ' רויזים מאי יניחו (ג) גורמא דלכטווחא דסלקי צהו לאכטווחא סטיו לפניו מסטיו מעלותם של אבנים שקורין דגוריד ולשון רויז הוא שורה עוד פרי' דנראה לו דכותל ההיכל שש והתל שש דלמטה לגמרי קא חשיב וצ"ג דכתיב צמסכנה דמלכים חמש בלמה רחבה של מסכת מדות דבית שני היו חלוקין משל שלמה כמו שהיו חלוקין ממסכנה דיוחזקאל (מל) צמר דפרשים היכל וזית קדשי הקדשים כתיב ורחב הצלע ד' אמות ואלע היינו תל דלמך פ' המוכר הבית (צ"ב דף סא.) וכתיב נמי התם (סס) והצלעות כלל אל כלל (י) שלשים ושלש פעמים אלמא דלא הו צהיכל אלף ל"ג תאים וצמסכת מדות (פ"ד מ"ג) תנן ל"ח תאים היו שם ט"ו צלפון וט"ו צדרוס ושמה במערב ור' יצחק בר מרדכי פי' דלא צהיכל היו המגרעות אלף בתל היו והא דתנן רויז שש היינו שורות אבנים עליונים של כותל הליע המחתונה שעליה מומים ראשי הקורות וכשהיתה אותה שורה רחבה שש נמצאת שהיתה בזולת אמה שעובי כותל המל לא היה אלף ה' אמות ולכן בזולת אמה מבחוץ לפי שהיו לריכין לכנס אמה מקום הנחת הקורות לבלתי אחוז בקירות הבית ונמצא דעכשיו נמי כשהיו כונסין אמה היתה החומה מכל מקום עדיין עובי ה' אמות לפי צמקום אמה הכניסה נמוספה אמה מבחוץ ולא נירא לר"י דלמה היו מוסיפין אמה אי מחמת חוזק החומה כדי שתהיה בכל מקום לכל הפחות ה' אמות לא גרעון שחיה צינן העליון בזולת אמה חזק לתחתון ומכדי עליו ועוד קשה התיח רויז שש אל רויז שבע למה ושהיה רויז שלמעלה ו' נמצא שהיה בולט חוץ לחומה שתי אמות שעובי החומה חמש ומה היו לריכין לבלית שמי אמות והלא לא היו כונסין צייע השלישית אלף אמה שהיה שבע אמות רחבה אמה אחת יותר מן המיכוונה ועוד לפי דבריו היו נוקצין כותל ההיכל ויותר היה נכון לנקוז כותלי המל ועוד דלישא דקרא כי מגרעות נתן לבית משמע היכל ולא תאים דלא איקרו בית מיחור הא לא קשיא דמצינו למימר מגרעות נתן לדביר שהיה לבית סביב דהיינו לכותלי התאים ואי שמעתי צמס רבינו יצחק הבחור שלא היה ככותל ההיכל לא מגרעות ולא כניסה ולא צליעה וראשי הקורות היו מונחין מכותל תל לכותל תל שנגדו וצמקום הנחת הקורות היה כניסה ככותל המל חצי אמה מזה וחצי אמה מזה וכל התאים היו שוים ממזרח למערב שש אמות צין המחתונה [צין] המיכוונה צין השלישית וכותל המל חמש אלף מנפון לדרוס המחתונה ה' והמיכוונה ו' והשלשית שבע והשתל נחא כותל ההיכל ו' והתל שש וכותל המל [חמש] דצין המחתונה צין המיכוונה צין השלישית היו שש ממזרח למערב וכותל היכל שש וכותל המל חמש צין למטה צין למעלה:

שאת

עין משפט נר מצוה

מו א מיי פ"ד מהלכות בית המדרש הלכה ג:

רבינו חננאל

ור' יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן הק' לזה. הלא תראה כי בכל השנה הצריכו הק' לכהן במקום שליח הקשת המזמים בתוך הפעמונים, כי בשעה שיבא אל הקדש ללבוש המזעיל שהוא בשליח המזיד, כלומר רוצה לומר, כדכתיב והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקדש לפני ה' ובצאתו ולא ימות, ועכשיו ביום הכפורים בבואו לפני ולפנים לא הצריכו לזה המזעיל, לפיכך לא חיישינן בהא דקאמר ר' יהודה, א"ר נתן אמר טרקסין לא הכריעו בו חכמים אי כלפנים אי כלחון. ופשוטה היא. ואסיקנא קדושת זו האמה אינו יודע אי קדושת ההיכל היא, אי קדושת קדוש הקדשים. והיינו דא"ר יוחנן כתי' ר' יוסי איש חזק, חתיב ודביר בתוך הבית מפנימה וגו' היכי פשטיה ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם ארון ברית ה', דמשמע שהדביר כלחון. או דלמא הכי קאמר, ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם ארון ברית ה', (א) דמשמע בפניו. ואמרין ומו מספקא ליה ליוסף איש הוצל פשטיה דהאי קרא. והתניא איסי בר יהודה אומר ה' מקראות בלבד אין להם הכרע מן התורה

(ב) נראה דל"ל דמשמע דמקום הדביר גופיה הוא מפניו.

תוס' ישינים (המשך)

חביבין ישראל שלא הצריכן החבוב צ"ש. פרי' של אחד מתפלל לעלמא שנאמר (מ"א ת. לת) אשר ידעון איש נגע לצדו. ואין נראה לדלדבא צהא כתיב חביבוני טפי חיי חומת העולם דכתיב (שם פסוק מג) ועשית ככל אשר יצא אלך הנכרי. על כן נראה כפירוש ר"ח שלא הצריכן הכפוז לשלם ביום הכפורים שכל [השנה] היו פעמוני זה וזמון כסנכנס להיכל להשמיע קול כלמס שגולה שליל להודיע שהוא צל אלף צויה"ח היה נכנס כנגדי לכן פסעם וזה היה נשמע קולו בצוואל אל הקדש, ולכן כיון דלכא חביבוני כל חזק מלי עייל להיכל. מ"ר. והבשה מקראות אין להם חביר (בא, ב) צ"מ (א) [בפסוקים] [כא], כ"מ פרישתי אמאי לא אמרין דקאי אלעיל ואלעיר כמו את מספך לא נתן לו כסף וגו', וסס הארמני וגם צפ"ק דקידושין [ג], כן.